

Kamil AKBAYIR¹

Cemed KAYA²

MATEMATİK ÖĞRETİM SÜRECİNDE ÖĞRETMENLERİN KARŞILAŞTIKLARI İLETİŞİM ÇATIŞMALARI*

Özet

Bu araştırma matematik öğretiminde başarıyı olumsuz etkileyecek iletişim çatışmalarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada il merkez, ilçe merkez ve köylerdeki matematik öğretmenlerinin düşünceleri alınmıştır. Böylelikle iletişim çatışmaları öğretmen ve yerleşim yerleri boyutlarıyla incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmaya 60 matematik öğretmeni katılmıştır. Katılımcılara 55 madde ve beşli likert tipi ölçek uygulanmıştır. Öğretmenlerin öğrencileri olumsuz davranış gösterdiğinde sinirlenmemesi, öğretmenlerin öğrencilerine sınıf içi etkinliklerle ilgili tartışma fırsat yaratması, öğretmenin öğrencileriyle konuşurken dikkatini konuya verememesi, ders esnasında öğrencilere davranışlarıyla ilgili eleştiri ve uyarıda bulunması ve başarısızlık gösteren öğrencileri kendi haline bırakması matematik öğretiminde iletişim çatışmasına yol açmıştır. Bu maddeler her üç yerleşim yeri için çatışma unsuru olarak belirtilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; öğretmenlerin iletişim becerileri genel olarak etkili bulunmuştur, ancak bu becerilerin geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: İletişim, İletişim çatışması, Matematik öğretimi.

¹ Yrd. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi, kamilakbayir@gmail.com

² Öğretmen, MEB., Şehit Kemal Görgülü İlköğretim Okulu.

*Bu makale Cemed Kaya (2009)'un "Matematik Öğretiminde İletişim Çatışmaları" adlı yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümünü içermektedir.

COMMUNICATION CONFLITS FACEDBY TEACHERS IN MATHEMATICS TEACHING PROCESS

Abstract

This research has been implemented with the aim of explaining the communication conflicts which affect the success in teaching mathematics. In the research, opinions of mathematics teachers from city centers, town centers and villages were taken. In this way, communication conflicts were tried to be examined in terms of teacher and locations. 60 mathematics teachers participated in this work and A- 55 questions ve five point Likert-type scale were applied. That teachers getting angry when students responded negatively, not giving discussion opportunities to the students about in-class activities, not devoting themselves to the subject while talking with students, presenting criticism and warnings for students about their behaviors during the lecture, and leaving the students who displayed failure on their own caused to the communication conflict in teaching mathematics. These clauses have been mentioned as the reasons for conflict in all of the three locations. The findings based on the participants' opinions revealed that, the teachers were generally effective on communications skills; however, participants stated that, these skills need to be developed.

Keywords: Communication, Communication Conflict, Teaching Mathematic.

Giriş

1. İletişim Nedir?

Bizim başkalarını, başkalarının da bizi anlama süreci olarak tanımlayabileceğimiz iletişimi farklı kaynak ve fikirler doğrultusunda ifade edersek, insanlar arasındaki duygu ve düşüncenin akışı, bireyler arasında anlamları ortak kılma süreci, bir kaynağın bir mesajını bir kanal üzerinden bir alıcıya iletme olgusu, ya da seçilmiş bir haberin bir haber kaynağından bir mesafeye iletim süreci ya da etrafımızda gerçekleşen olay, olgu ve süreçlerin farkına vararak bizimde onlar tarafından algılanmamız olarak tanımlayabiliriz. (Yiğiter, Engin ve Yağız, 2007).

Toplumsal yapının temelini oluşturan iletişim, bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma veya duygu düşünce, tutum ve bilgilerin akla gelecek her türlü yolla başkalarına aktarılması sürecidir (Dökmen, 2005; Yılmaz, Yoncalık ve Çimen, 2010). Bu noktadan hareketle, genel anlamda bir iletişim süreci olarak algılanabilecek öğretme sürecinin başarılı olması, öğretmenlerin iletişim becerileri ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle öğretmenler bilgi toplumunun ihtiyaçlarına cevap verebilmek için toplumu geliştirecek niteliklere sahip ve toplumla uyum içinde yaşayan bireylerin yetiştirilmesinin önemli bir parçası olarak yalnızca bilgi aktaran değil, çeşitli dinamikleri etkili şekilde kaynaştırabilen bir iletişim yöneticisi olarak da algılanmalıdır (Şimşek, 2000; Yılmaz, Yoncalık ve Çimen, 2010).

İletişim süreci; insan davranışını değiştirmek, kişiler ve gruplar arası ilişkileri geliştirmek, görevleri gerçekleştirmek, örgütte bir iletişim ağı kurmak ve eşgüdüm sağlamak amacıyla kullanılır (Taymaz, 2000; Şimşek ve Altinkurt, 2009).

Matematiğe yönelik tutumları belirlemek amacıyla öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalar matematiğin hoşlanılmayan dersler arasında olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin matematiğe olan bu olumsuz tutumları onların başarısızlıklarının önemli nedenlerinden biridir (Baykul 1999). Olumsuz sınıf ortamı, çevre veya öğretmenler de başarısızlık nedeni olarak görülmektedir. Fakat eğitim açısından iyi çevrelerde, başarılı öğretmenlerin çalıştığı donanımlı okullarda da öğrencilerin başarısız oldukları da görülmektedir. Aynı şekilde aksi ortamlarda bazı öğrenciler başarılı olabilmektedirler. Bu durum başarısızlığın var olan birçok faktörün birbirleriyle ilişkisinden kaynaklanıyor olabileceğini akla getirmektedir. Bir öğrencide olumlu etki yapan bir faktör diğerinde tam tersi durum yaratabilir.

Eğitim ve öğretim sürecinin en dinamik unsuru öğretmendir. Öğretmenler, toplumun mimarlarıdır. Onların söz ve eylemleri çoğu meslek gibi yalnızca kendilerini ilgilendirmez. İçinde yaşadığı toplumun kültür yapısının gelişmesinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Öğretmen birey ve toplum üzerindeki bu güçlü etkisini, bir iletişim süreci olan eğitimi planlayan, uygulayan ve değerlendiren kişi olmasından alır. Bir diğer ifadeyle, onun bu gücü eğitimin toplum üzerindeki gücünden kaynaklanır, beslenir.

Öğretmenin öğrenciyle olan iletişimi, hem öğretme-öğrenme sürecinin niteliğinin artmasında hem de öğrenci davranışlarının gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Bu süreçte öğretmenler, sözel dilin yanı sıra beden dilini de kullanmak zorundadırlar. Sözsüz iletişimde konuşma ya da yazı olmaksızın, insanlar birbirlerine bir takım mesajlar iletirler. Bu iletişim şeklinde insanların ne söyledikleri değil, ne yaptıkları ön plana çıkar (Dökmen, 1998). Eğitim sürecinin başarıyla sonuçlanması için öğretmenler iki dilden de etkin bir şekilde yararlanmak durumundadırlar. Öğretmenlerin, başta öğrenciler olmak üzere diğer bireylerle pozitif bir ilişki kurabilmek için kendilerini algılamayı ve öğrencilerin reaksiyonlarını kendi davranışları ile birlikte görebilmeleri gerekir. Bu nedenle tüm öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının beden dillini nasıl kullanacakları konusunda bilgi sahibi olmaları önem atfeder. Öğrencilerin dikkatini çekmede, soyut ifadeleri somutlaştırmada, vurgulamalarda ya da mesajların anlaşılabilirliğini yükseltmede öğretmenin beden dili önemli rol oynar. Öğrencileri ile etkin iletişim kurmayı amaçlayan öğretmen, bedensel tepkilerin ne anlama geldiğini ve karşılıklı tepkiler açısından oluşan süreci doğru analiz etmeyi öğrenmelidir.

Bugüne kadar yapılan çalışmalar incelendiğinde eğitim ile ilgili araştırmaların merkezini öğrenciler oluşturmaktadır. Bu çalışmalarda hedef öğrencinin daha başarılı olmasıdır. Matematik öğretiminin önemiyle birlikte bu konuda yapılan; öğrencilerin başarısızlık sebepleri, daha iyi bir matematik öğretimi, matematik öğretiminde teknolojinin kullanımı gibi çalışmalar da önem kazanmıştır. Öğrenci başarısızlığının sebeplerinden biri öğrencilerin akademik yetersizlikten ziyade bu derse karşı olan önyargıları, başaramama kaygısıdır. İşte tamda bu noktada araştırmamızın çıkış noktasına ulaşmaktayız. Amacımız, öğrencilerin genelinde oluşan bu kaygı ve ön yargılarda öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişim çatışmasının etkisini belirleyebilmektir. Matematik öğretmenleri ve onların öğrencilerine aynı maddeleri yönelterek görüş

farklılıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte çalışmamız il, ilçe ve köylerdeki yaklaşımlar olarak gruplandırılmış, araştırmaya daha farklı bir bakış açısı kazandırılmıştır. Böylelikle matematik öğretimindeki sıkıntıların çözümüne yönelik iletişim ile ilgili eksiklikler göz önüne serilmeye çalışılmıştır.

1.1. İletişim Süreci

İnsanlar günlük yaşamlarını devam ettirmek, yeni durum ve olaylara katkıda bulunmak, bir sorunu çözmek ve buna benzer nedenlerden dolayı iletişim süreci içine girerler.

2 Araştırmanın Problemi

Bu çalışmanın amacı, matematik öğretiminde öğretmen ve öğrenci arasında yaşanan ve dersin öğrenimini zorlaştıran iletişim çatışmalarını incelemek ve çözüme yönelik stratejiler geliştirmektir. Bu bağlamda,

- 1) İletişim çatışmasına yol açabilecek davranışlar konusunda matematik öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
- 2) İletişim çatışmasına yol açabilecek davranışlar konusunda il, ilçe ve köylerdeki matematik öğretmenlerinin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.1 Araştırmanın Sınırlılıkları

- 1) Bu araştırma Van İlinde 2008-2009 eğitim-öğretim yılında öğretim yapan 12'si il, 9'u ilçe ve 10'u köy olmak üzere toplam 31 ilköğretim okuluyla sınırlı kalmıştır.
- 2) Araştırma il merkezde görev yapan 30, Van'ın Erciş ilçesinde görev yapan 20 ve Erciş ilçesine bağlı köylerde görev yapan 10 matematik öğretmeni ile sınırlı kalmıştır.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, araştırma konusu geçmişte ya da halen var olan olay, birey ya da nesnenin kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışıldığı araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1999).

3.2. Evren ve Örneklem

Tablo 1. Öğretmenlerin yerleşim yerlerine göre dağılımları

Yerleşim yerleri	f	%
il	30	50
ilçe	20	33.3
köy	10	16.7
Toplam	60	100

Araştırmanın evrenini, Van ilinde 2008-2009 eğitim-öğretim yılında görev yapan matematik öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu evrenden tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen 60 matematik öğretmeni araştırmanın örneklemine oluşturmaktadır. Araştırmaya

katılan 30 öğretmen il merkezinde, 20 öğretmen ilçede, 10 öğretmen ise köylerde çalışmaktadır (Tablo 1).

3.3. Veri Toplama Araçları

Öğretmenlerin, matematik öğretim sürecinde karşılaştıkları iletişim çatışmalarının etkisini belirlemek amacıyla ilköğretim okullarındaki matematik öğretmenlerine Erdoğan (2001) tarafından 55 madde ve beşli likert tipi olarak geliştirilen ölçek uygulanmıştır. Ölçekte, matematik öğretiminde yaşanabilecek iletişim çatışmalarını belirlemek amacıyla sınıf içi ve dışında öğretmenlerin davranış ve düşüncelerini ortaya çıkarabilecek maddelere yer verilmiştir. Maddelere verilen yanıtlar “Hiçbir zaman”, “Çok az”, “Ara sıra”, “Çoğu zaman” ve “Her zaman” seçeneklerinden oluşmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesi aşamasında, araştırmanın amacına yönelik birinci alt probleme ait “matematik öğretiminde iletişim çalışmalarına yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusunun yanıtlanmasında frekans ve yüzde hesapları yapılmıştır, “matematik öğretiminde iletişim çatışmalarının nedenleri konusunda öğretmenlerin görüşleri arasında önemli fark var mıdır? Sorusunun yanıtlanmasına bağımsız gruplar arası “t” testinden yararlanılmıştır. Uygulanan varyans analizi sonucunda elde edilen “f” testi istatistiğinin anlamlı bulunması durumunda farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Turkey HSD (Turkey’s Honestly Significant Difference Test) çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Araştırmada yapılan istatistiksel çözümlenelerde anlamlılık düzeyi .05 olarak benimsenmiştir.

4. Bulgular

Araştırmamızın problem durumunu “İletişim çatışmasına yol açabilecek davranışlar konusunda il, ilçe ve köylerdeki matematik öğretmenlerinin görüşleri nelerdir? ve bu görüşler arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? sorusu oluşturmaktadır. Ölçek maddelerine ilişkin tablo açıklamalarında öğretmenlerin maddelere verdikleri yanıtların frekans, yüzde dağılımları ve anlamlı farklılık olup olmadığına dair istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Öğrenciler Olumsuz Davranış Gösterdiğinde Sinirlenmemesi

Seçenekler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Ara Sıra		Çok Az		Hiçbir Zaman		A.O	S.S
	f	%	f	%	f	%	f	%	F	%		
Yer - Görev	f	%	f	%	f	%	f	%	F	%		
İl - Öğretmen	3	10	19	63.3	8	26.7	-	-	-	-	3.83	0.59
İlçe-Öğretmen	2	10	9	45	7	35	1	5	1	5	3.50	0.94
Köy-Öğretmen	-	-	7	70	2	20	1	10	-	-	3.60	0.69
Toplam	5	8.3	35	58.3	17	28.3	2	3.3	1	1.7	3.68	0.74

Tablo 2’de görüldüğü gibi, “öğretmenlerin öğrenciler olumsuz davranış gösterdiğinde sinirlenmemesi” ifadesine; ildeki öğretmenlerin % 63.3’ü “çoğu zaman”, % 10’u ise “her zaman” şeklinde, ilçedeki öğretmenlerin % 45’i “çoğu zaman”, % 5’i “hiç bir zaman” şeklinde, köyedeki öğretmenlerin % 70’i “çoğu zaman”, % 10’u “çok az”

şeklinde görüş bildirmişlerdir. Toplamda ise öğretmenlerin %58.3'ü maddeye “çoğu zaman” şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Genelde ise aritmetik ortalamanın 3.68, standart sapmanın ise 0.74 olması öğretmenlerin, öğrenciler olumsuz davranış gösterdiğinde sinirlenmemesi açısından iyi bir seviyede oldukları söylenebilir.

İl, ilçe ve köylerdeki öğretmenlerin öğrenciler olumsuz davranış gösterdiğinde sinirlenmemesi açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız-t testi yapılmıştır. Bağımsız-t testine ait bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. “Öğretmenlerin Öğrenciler Olumsuz Davranış Gösterdiğinde Sinirlenmemesi” Maddesine Ait Bağımsız-t Testi Sonuçları

Yerleşim	Ortalama farkı	Standart hata	Anlamlılık düzeyi (p)
il ilçe	.333	.214	.275*
il köy	.233	.271	.668*
İlçe köy	.100	.288	.936*

*(p>.05)

Tablo 3’de yer alan bulgulara göre; öğretmenlerin öğrenciler olumsuz davranış gösterdiğinde sinirlenmemesi açısından herhangi bir yerleşim yeri lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 4: Öğretmenlerin Öğrencilere Sınıftaki Etkinliklerle İlgili Tartışma Fırsatı Yaratması

Seçenekler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Ara Sıra		Çok Az		Hiçbir Zaman		A.O	S.S
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
İl - Öğretmen	7	23.3	12	40	9	30	2	6.7	-	-	3.80	0.88
İlçe-Öğretmen	3	15	10	50	6	30	1	5	-	-	3.75	0.78
Köy-Öğretmen	2	20	6	60	2	20	-	-	-	-	4.00	0.66
Toplam	12	20	28	46.7	17	28.3	3	5	-	-	3.81	0.81

Tablo 4’de görüldüğü gibi, “öğretmenlerin öğrencilere sınıftaki etkinliklerle ilgili tartışma fırsatı yaratması” ifadesine; ildeki öğretmenlerin % 40’ı “çoğu zaman”, % 6.7’si ise “çok az” şeklinde, ilçedeki öğretmenlerin % 50’si “çoğu zaman”, % 5’i “çok az” şeklinde, köyedeki öğretmenlerin % 60’ı “çoğu zaman”, % 20’si “ara sıra” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerden maddeye “hiçbir zaman” şeklinde cevap veren olmamıştır. Toplamda ise öğretmenlerin %46.7’si maddeye “çoğu zaman” şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Genelde ise aritmetik ortalamasının 3.81, standart sapmanın ise 0.81 olması öğretmenlerin öğrencilere sınıftaki etkinliklere ilgili tartışma becerisi açısından iyi bir seviyede oldukları söylenebilir.

İl, ilçe ve köylerdeki öğretmenlerin öğrencilere sınıftaki etkinliklerle ilgili tartışma becerisi açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız-t testi yapılmıştır. Bağımsız-t testine ait bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5. “Öğretmenlerin Öğrencilere Sınıftaki Etkinliklerle İlgili Tartışma Fırsatı Yaratması” Maddesine Ait Bağımsız-t Testi Sonuçları

Yerleşim		Ortalama farkı	Standart hata	Anlamlılık düzeyi (p)
il	ilçe	.050	.237	.976*
il	köy	-.200	.300	.784*
İlçe	köy	.250	.318	.714*

*(p>.05)

Tablo 5’de yer alan bulgulara göre; öğretmenlerin öğrencilere sınıftaki etkinliklerle ilgili tartışma becerisi açısından herhangi bir yerleşim yeri lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 6: Öğretmenlerin Öğrencilere Konuşurken Dikkatini Konuya Vermemesi

Seçenekler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Ara Sıra		Çok Az		Hiçbir Zaman		A.O	S.S
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Yer - Görev												
İl - Öğretmen	1	3.3	5	16.7	6	20	10	33.3	8	26.7	2.36	1.15
İlçe-Öğretmen	-	-	1	5	7	35	10	50	2	10	2.35	0.74
Köy-Öğretmen	-	-	-	-	1	10	5	50	4	40	1.70	0.67
Toplam	1	1.7	6	10	14	23.3	25	41.7	14	23.3	2.25	0.98

Tablo 6’da görüldüğü gibi, “öğretmenlerin öğrencilerle konuşurken dikkatini konuya vermemesi” ifadesine; ildeki öğretmenlerin % 33.3’ü “çok az”, % 3.3’ü ise “her zaman” şeklinde, ilçedeki öğretmenlerin % 50’si “çok az”, % 5’i “çoğu zaman” şeklinde, köyedeki öğretmenlerin % 50’si “çok az”, % 10’u “ara sıra” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Toplamda ise öğretmenlerin %41.7’si maddeye “çok az” şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Genelde ise aritmetik ortalamanın 2.25, standart sapmanın ise 0.98 olması öğretmenlerin öğrencilere sınıftaki etkinliklerle ilgili tartışma becerisi açısından iyi bir seviyede oldukları söylenebilir.

İl, ilçe ve köylerdeki öğretmenlerin öğrencilerle konuşurken dikkatini konuya vermemesi açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız-t testi yapılmıştır. Bağımsız-t testine ait bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 7. “Öğretmenlerin Öğrencilere Konuşurken Dikkatini Konuya Vermemesi” Maddesine Ait Bağımsız-t Testi Sonuçları

Yerleşim		Ortalama farkı	Standart hata	Anlamlılık düzeyi (p)
il	ilçe	.016	.279	.998*
il	köy	.666	.354	.153*
İlçe	köy	-.650	.375	.203*

*(p>.05)

Tablo 7’de yer alan bulgulara göre; öğretmenlerin öğrencilere sınıfataki etkinliklerle ilgili tartışma becerisi açısından herhangi bir yerleşim yeri lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 8. Öğretmenlerin Öğrencilerin Söylediklerini Kendi Anladığı Şekliyle Tekrar Etmesi

Seçenekler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Ara Sıra		Çok Az		Hiçbir Zaman		A.O	S.S
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Yer - Görev												
İl - Öğretmen	6	20	13	43.3	7	23.3	4	13.3	-	-	3.70	0.95
İlçe-Öğretmen	4	20	14	70	1	5	-	-	1	5	4.00	0.85
Köy-Öğretmen	1	10	7	70	-	-	1	10	1	10	3.60	1.17
Toplam	11	18.3	34	56.7	8	13.3	5	8.3	2	3.3	3.78	0.95

Tablo 8’de görüldüğü gibi, “öğretmenlerin öğrencilerin söylediklerini kendi anladığı şekliyle tekrar etmesi” ifadesine; İldeki öğretmenlerin %43.3’ü “çoğu zaman”, %13.3’ü ise “çok az” şeklinde, ilçedeki öğretmenlerin %70’i “çoğu zaman”, %5’i “hiçbir zaman” şeklinde, köyedeki öğretmenlerin %70’i “Çoğu zaman”, %10’u “Hiçbir zaman” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Toplamda ise öğretmenlerin %56.7’si maddeye “çoğu zaman” şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Genelde ise aritmetik ortalamanın 3.78, standart sapmanın ise 0.95 olması öğretmenlerin öğrencilerin söylediklerini kendi anladığı şekliyle tekrar etmesi becerisi açısından iyi bir seviyede oldukları söylenebilir.

İl, ilçe ve köylerdeki öğretmenlerin öğrencilerin söylediklerini kendi anladığı şekliyle tekrar etmesi becerisi açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız-t testi yapılmıştır. Bağımsız-t testine ait bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 9. “Öğretmenlerin Öğrencilerin Söylediklerini Kendi Anladığı Şekliyle Tekrar Etmesi” Maddesine Ait Bağımsız-t Testi Sonuçları

Yerleşim		Ortalama farkı	Standart hata	Anlamlılık düzeyi (p)
il	ilçe	-.300	.277	.530*
il	köy	.100	.351	.956*
İlçe	köy	-.400	.372	.53*4

*(p>.05)

Tablo 9’da yer alan bulgulara göre; öğretmenlerin öğrencilerin söylediklerini kendi anladığı şekliyle tekrar etmesi becerisi açısından herhangi bir yerleşim yeri lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 10. Öğretmenlerin Sınıf İçi İletişimde Öğrencilerin Etnik Kökenlerinin Öğrencilere Karşı Tutumlarında Rol Oynadığını Düşünmesi

Seçenekler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Ara Sıra		Çok Az		Hiçbir Zaman		A.O	S.S
	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%		
İl - Öğretmen	3	10	6	20	3	10	6	20	12	40	2.40	1.45
İlçe-Öğretmen	2	10	1	5	3	15	3	15	11	55	2.00	1.37
Köy-Öğretmen	1	10	2	20	1	10	2	20	4	40	2.40	1.50
Toplam	6	10	9	15	7	11.7	11	18.3	27	45	2.26	1.42

Tablo 10’da görüldüğü gibi, “öğretmenlerin sınıf içi iletişimde öğrencilerin etnik kökenlerinin öğrencilere karşı tutumlarında rol oynadığını düşünmesi ” ifadesine;İldeki öğretmenlerin %40’ı “hiçbir zaman”, %10’u ise “her zaman” şeklinde, ilçedeki öğretmenlerin %55’i “hiçbir zaman”, %5’i “çoğu zaman” şeklinde, köyedeki öğretmenlerin %40’ı “hiçbir zaman”, %10’u “Her zaman” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Toplamda ise öğretmenlerin %45’inin maddeye “hiçbir zaman” şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Genelde ise aritmetik ortalamanın 2.26, standart sapmanın ise 1.42 olması öğretmenlerin sınıf içi iletişimde öğrencilerin etnik kökenlerinin öğrencilere karşı tutumlarında rol oynadığını düşünmesi açısından çok az seçeneğinin ağırlık kazanmasından dolayı iyi bir seviyede oldukları söylenebilir.

İl, ilçe ve köylerdeki öğretmenlerin sınıf içi iletişimde öğrencilerin etnik kökenlerinin öğrencilere karşı tutumlarında rol oynadığını düşünmesi açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız-t testi yapılmıştır. Bağımsız-t testine ait bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 11. “Öğretmenlerin Sınıf İçi İletişimde Öğrencilerin Etnik Kökenlerinin Öğrencilere Karşı Tutumlarında Rol Oynadığını Düşünmesi” Maddesine Ait Bağımsız-t Testi Sonuçları

Yerleşim		Ortalama farkı	Standart hata	Anlamlılık düzeyi (p)
il	ilçe	.400	.414	.602*
il	köy	.000	.524	1.000*
İlçe	köy	.400	.556	.753*

*(p>.05)

Tablo 11’de yer alan bulgulara göre; öğrencilerin etnik kökenlerinin öğrencilere karşı tutumlarında rol oynadığını düşünmesi açısından herhangi bir yerleşim yeri lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 12. Öğretmenlerin Ders Esnasında Öğrencilere Davranışlarıyla İlgili Eleştiri Ve Uyarılarda Bulunması

Seçenekler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Ara Sıra		Çok Az		Hiçbir Zaman		A.O	S.S
	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%		
Yer - Görev												
İl - Öğretmen	3	10	10	33.3	13	43.3	4	13.3	-	-	3.40	0.85
İlçe-Öğretmen	4	20	8	40	8	40	-	-	-	-	3.80	0.76
Köy-Öğretmen	1	10	5	50	3	30	1	10	-	-	3.60	0.84
Toplam	8	13.3	23	38.3	24	40	5	8.3	-	-	3.56	0.83

Tablo 12’de görüldüğü gibi, “öğretmenlerin ders esnasında öğrencilere davranışlarıyla ilgili eleştiri ve uyarılarda bulunması” ifadesine; İldeki öğretmenlerin %43.3’ü “ara sıra”, %10’u ise “her zaman” şeklinde, ilçedeki öğretmenlerin %40’ı “çoğu zaman”, %20’si “her zaman” şeklinde, köyedeki öğretmenlerin %50’si “çoğu zaman”, %10’u “her zaman” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerden maddeye “hiçbir zaman” şeklinde cevap veren olmamıştır. Toplamda ise öğretmenlerin %40’nın maddeye “ara sıra” şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Genelde ise aritmetik ortalamının 3.56, standart sapmanın ise .83 olması öğretmenlerin ders esnasında öğrencilere davranışlarıyla ilgili eleştiri ve uyarılarda bulunması açısından çoğu zaman seçeneğinin ağırlık kazandığı görülmektedir.

İl, ilçe ve köylerdeki öğretmenlerin ders esnasında öğrencilere davranışlarıyla ilgili eleştiri ve uyarılarda bulunması açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız-t testi yapılmıştır. Bağımsız-t testine ait bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 13. “Öğretmenlerin Ders Esnasında Öğrencilere Davranışlarıyla İlgili Eleştiri ve Uyarılarda Bulunması Maddesine Ait Bağımsız-t Testi Sonuçları

Yerleşim		Ortalama farkı	Standart hata	Anlamlılık düzeyi (p)
il	ilçe	-.400	.238	.222*
il	köy	-.200	.301	.785*
İlçe	köy	-.200	.319	.807*

*(p>.05)

Tablo 13’de yer alan bulgulara göre; öğretmenlerin ders esnasında öğrencilere davranışlarıyla ilgili eleştiri ve uyarılarda bulunması açısından herhangi bir yerleşim yeri lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur

Tablo 14. Öğretmenlerin Sınıftaki Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Durumlarının Öğrencilere Karşı Tutumlarında Önemli Etken Olduğunu Düşünmesi

Seçenekler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Ara Sıra		Çok Az		Hiçbir Zaman		A.O	S.S
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Yer - Görev												
İl - Öğretmen	2	6.7	11	36.7	4	13.3	5	16.7	8	26.7	2.80	1.37
İlçe-Öğretmen	3	15	2	10	1	5	5	25	9	45	2.25	1.51
Köy-Öğretmen	1	10	-	-	-	-	5	50	4	40	1.90	1.19
Toplam	6	10	13	8.3	5	8.3	15	25	21	35	2.46	1.41

Tablo 14’de görüldüğü gibi, “öğretmenlerin sınıftaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının öğrencilere karşı tutumlarında önemli etken olduğunu düşünmesi” ifadesine; İldeki öğretmenlerin %36.7’si “çoğu zaman”, %6.7’si ise “her zaman” şeklinde, ilçedeki öğretmenlerin %45’i “hiçbir zaman”, %5’i “ara sıra” şeklinde, köyedeki öğretmenlerin %50’si “çok az”, %10’u “her zaman” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Toplamda ise öğretmenlerin %35’i, maddeye “hiçbir zaman” şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Genelde ise aritmetik ortalamanın 2.46, standart sapmanın ise 1.41 olması öğretmenlerin sınıftaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının öğrencilere karşı tutumlarında önemli etken olduğunu düşünmesi açısından çok az seçeneğinin ağırlık kazandığı görülmektedir.

İl, ilçe ve köylerdeki öğretmenlerin sınıftaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının öğrencilere karşı tutumlarında önemli etken olduğunu düşünmesi açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız-t testi yapılmıştır. Bağımsız-t testine ait bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 15. “Öğretmenlerin Sınıftaki Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Durumlarının Öğrencilere Karşı Tutumlarında Önemli Etken Olduğunu Düşünmesi Maddesine Ait Bağımsız-t Testi Sonuçları

Yerleşim		Ortalama farkı	Standart hata	Anlamlılık düzeyi (p)
il	ilçe	.550	.403	.367*
il	köy	.900	.510	.191*
ilçe	köy	-.350	.541	.795*

*(p>.05)

Tablo 15’de yer alan bulgulara göre; öğretmenlerin ders esnasında öğrencilere davranışlarıyla ilgili eleştiri ve uyarılarda bulunması açısından herhangi bir yerleşim yeri lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur

Tablo 16. Öğretmenlerin Başarısızlık Gösteren Öğrencileri Kendi Haline Bırakması

Seçenekler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Ara Sıra		Çok Az		Hiçbir Zaman		A.O	S.S
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Yer - Görev												
İl - Öğretmen	1	3.3	1	3.3	7	23.3	10	33.3	11	36.7	2.03	1.03
İlçe-Öğretmen	-	-	1	5	8	40	4	20	7	35	2.15	0.98
Köy-Öğretmen	-	-	-	-	2	20	3	30	5	50	1.70	0.82
Toplam	1	1.7	2	3.3	17	28.3	17	28.3	23	38.3	2.01	0.98

Tablo 16’da görüldüğü gibi, “öğretmenlerin başarısızlık gösteren öğrencileri kendi haline bırakması” ifadesine; İldeki öğretmenlerin %36.7’si “hiçbir zaman”, %3.3’ü ise “her zaman” şeklinde, ilçedeki öğretmenlerin %40’ı “ara sıra”, %5’i “çoğu zaman” şeklinde, köydeki öğretmenlerin %50’si “hiçbir zaman”, %20’si “ara sıra” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Toplamda ise öğretmenlerin %38.3’ünün maddeye “hiçbir zaman” şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Genelde ise aritmetik ortalamanın 2.01, standart sapmanın ise 0.98 olması öğretmenlerin başarısızlık gösteren öğrencileri kendi haline bırakması açısından çoğu az seçeneğinin ağırlık kazandığı görülmektedir.

İl, ilçe ve köylerdeki öğretmenlerin başarısızlık gösteren öğrencileri kendi haline bırakması açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız-t testi yapılmıştır. Bağımsız-t testine ait bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 17. Öğretmenlerin Başarısızlık Gösteren Öğrencileri Kendi Haline Bırakması Maddesine Ait Bağımsız-t Testi Sonuçları

Yerleşim		Ortalama farkı	Standart hata	Anlamlılık düzeyi (p)
il	ilçe	-.116	.285	.912*
il	köy	.333	.360	.627*
İlçe	köy	-.450	.382	.47*2

*(p>.05)

Tablo 17’de yer alan bulgulara göre; öğretmenlerin ders esnasında öğrencilere davranışlarıyla ilgili eleştiri ve uyarılarda bulunması açısından herhangi bir yerleşim yeri lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur

Tablo 18. Öğretmenlerin Sınıfın Tamamı Yerine, Olumsuz Davranış Gösteren Öğrencilerle İlgilenmesi

Seçenekler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Ara Sıra		Çok Az		Hiçbir Zaman		A.O	S.S
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
İl - Öğretmen	2	6.7	8	26.7	10	33.3	5	16.7	5	16.7	2.90	1.18
İlçe-Öğretmen	-	-	3	15	4	20	8	40	5	25	2.25	1.01
Köy-Öğretmen	-	-	1	10	4	40	3	30	2	20	2.40	0.96
Toplam	2	3.3	12	20	18	30	16	26.7	12	20	2.60	1.12

Tablo 18’de görüldüğü gibi, “öğretmenlerin sınıfın tamamı yerine, olumsuz davranış gösteren öğrencilerle ilgilenmesi” ifadesine; İldeki öğretmenlerin %33.3’ü “ara sıra”, %6.7’si ise “her zaman” şeklinde, ilçedeki öğretmenlerin %40’ı “çok az”, %15’i “çoğu zaman” şeklinde, köyedeki öğretmenlerin %40’ı “ara sıra”, %10’u “çoğu zaman” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Toplamda ise öğretmenlerin %30’u maddeye “ara sıra” şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Genelde ise aritmetik ortalamasının 2.60, standart sapmanın ise 1.12 olması öğretmenlerin sınıfın tamamı yerine olumsuz davranış gösteren öğrencilerle ilgilenmesi açısından ara sıra seçeneğinin ağırlık kazandığı görülmektedir.

İl, ilçe ve köylerdeki öğretmenlerin sınıfın tamamı yerine olumsuz davranış gösteren öğrencilerle ilgilenmesi açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız-t testi yapılmıştır. Bağımsız-t testine ait bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 19. “Öğretmenlerin Sınıfın Tamamı Yerine Olumsuz Davranış Gösteren Öğrencilerle İlgilenmesi Maddesine Ait Bağımsız-t Testi Sonuçları

Yerleşim		Ortalama farkı	Standart hata	Anlamlılık düzeyi (p)
il	ilçe	.650	.317	.110*
il	köy	.500	.401	.431*
ilçe	köy	.150	.425	.934*

*(p>.05)

Tablo 19’da yer alan bulgulara göre; öğretmenlerin ders esnasında öğrencilere davranışlarıyla ilgili eleştiri ve uyarılarda bulunması açısından herhangi bir yerleşim yeri lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

5. Tartışma ve Sonuç

Ölçeğin; Öğretmenlerin öğrenciler olumsuz davranış gösterdiğinde sinirlenmemesi, Öğretmenlerin öğrencilere sınıftaki etkinliklerle ilgili tartışma fırsatı yaratması, öğretmenlerin öğrencilerin söylediklerini kendi anladığı şekliyle tekrar etmesi, öğretmenlerin öğrencileriyle konuşurken dikkatini konuya verememiş, öğretmenlerin sınıf içi iletişimde öğrencilerin etnik kökenlerinin öğrencilere karşı tutumlarında rol oynadığını düşünmesi, öğretmenlerin ders esnasında öğrencilere davranışlarıyla ilgili eleştiri ve uyarılarda bulunması, öğretmenlerin sınıftaki öğrencilerin sosyo-ekonomik

durumlarının öğrencilere karşı tutumlarında önemli etken olduğunu düşünmesi, öğretmenlerin başarısızlık gösteren öğrencileri kendi haline bırakması, öğretmenlerin sınıfın tamamı yerine olumsuz davranış gösteren öğrencilerle ilgilenmesi maddeleri olmak üzere toplam 9 maddesinin her üç yerleşim yerindeki matematik öğretmenleri için iletişim çatışmasına neden olabileceği gözlemlenmiştir.

Öğretmenleri, ölçekte yer alan iletişim becerileri açısından değerlendirdiğimiz zaman bazı iletişim becerilerine çok iyi düzeyde, bazılarında orta seviyede ve bazılarında ise çok az bir seviyede sahip oldukları söylenebilir. Öğretmenlerin bazı iletişim becerileri açısından yeterli düzeyde olamaması matematik öğretim sürecinde öğretmen ile öğrenci arasında sağlıklı iletişim kurulmasını engellemektedir. Bu bağlamda; matematik öğretiminin içinde yer alan iletişim sürecinde kaynak görevi üstlenen öğretmenlerin mesaj niteliği taşıyan matematik kazanımlarını alıcı konumunda olan öğrencilere aktarmasında aksaklıklara ve iletişim çatışmalarına neden olabileceği söylenebilir. Matematik öğretim sürecinde meydana gelen bu iletişim çatışmaları öğrencilerin öğrenme faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyeceği ifade edilebilir. Bu yüzden etkili bir matematik öğrenme-öğretme ortamının oluşması için iletişimin iki önemli ögesi olan kaynak ile alıcı yani öğretmen ile öğrenci arasında sağlıklı bir iletişim kurulması gerekmektedir.

Bu çalışmaya paralel araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Tertemiz (2004) öğrenciye sınıf kurallarını kendilerinin oluşturmaları için fırsat verilirse; öğrenciler kurallarını sahipleneceği, uygulayacağı ve ihlal ettiğinde kendilerine uyarılarda bulunacakları sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin, öğrencilerle iletişimlerinde; gülümseyerek baş eğme gibi beden dili davranışlarının öğrencileri olumlu yönde etkilediği, öğretmenlerin iletişiminin eksik ya da yetersiz olmasının öğrencilerde istenmeyen davranışların oluşumunda etkili olduğu, inanç ve değerlerin göz önünde bulundurulmasını iletişim aksaklığı olarak görüldüğü, öğrenci seviyesine inilmemesinin sınıfta istenmeyen davranışların oluşmasında etkili olduğu ve öğretmenlerin bizim sınıfta istenmedik davranışlarımızı hoşgörüle karşılamasının öğrenciler tarafından olumlu karşılandığı sonuçlarına ulaşılmıştır(Alkan ve Ök, 1999; Arslantaş, 1998; Başarı, 2007; Başer,2003; Sayın,2001). Ayrıca, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun öğrencilere sınıf içi etkinliklerde yardımcı oldukları ve öğrencilerin derse yaklaşımlarını olumlu yönde etkilediği, Öğrencilerin öğretmenlerden bekledikleri en önemli davranışların başında eşitlik ve saygı ilkesinin yer aldığı ve bunun da öğrencinin kendine duyduğu güvenini artırdığı , öğretmenlerin öğrencilere sınıf içi etkinliklere katılma da fırsat eşitliği sağlaması konusunda pozitif görüş bildirdikleri ve öğretmenlerin, öğrencilerin düşüncelerini söylemede izin vermesinin olumlu davranışlar olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Erdoğan, 2001; Gökçe, 2002; Demiroğlu, 2001; Mursal, 2005).

Öğretmenlerin, öğrencileri düşüncelerinden dolayı suçlamaktan sakınma davranışını göstermede yetersiz oldukları, öğrencilerde öğretmenlerinin onların düşüncelerine değer vermedikleri, önemsemediğini düşündükleri, derslerde konuları açık ve anlaşılır bir dille anlatılmadığı ve öğretmenlerin sınıf içindeki tartışma ve eleştirilerde kırıncı oldukları gözlemlenmiştir (Bolat, 1990; Yıldırım, 1994; Yıldız, 2006).

Ayrıca, matematik öğretmenlerinin sahip oldukları iletişim becerilerinin yerleşim yeri (il-ilçe-köy) değişkeni açısından farklılıklara sahip oldukları görülmüştür. Bazı iletişim becerilerin de köy öğretmenleri diğerlerinden (il-ilçe) üstünken, bazı iletişim

becerileri açısından da ilçe öğretmenleri diğerlerinden (il-köy) üstün iken, bazı iletişim becerileri açısından ise ilde görev yapan matematik öğretmenleri diğerlerine (ilçe-köy)'e göre üstündür, yani daha iyi iletişim becerilerine sahip olduğu görülmüştür. Buradan da bazı iletişim becerilerinin öğretmenlerin yaşadıkları yerleşim yerlerine göre farklılaştığı sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bunun nedeni olarak da yerleşim yerlerinin sahip oldukları sosyal, ekonomik, kültürel ve coğrafi şartlar gösterilebilir. Dolayısıyla, öğrencilere çağdaş yaklaşımlara uygun eğitim faaliyetleri sağlamak için öğretimin önemli unsurları olan matematik programı, okullar, öğretmenler ve ders materyalleri yerleşim yerlerine göre dizayn edilmelidir. Ayrıca, matematik öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin geliştirilmesi için hizmet öncesi ve hizmet içi faaliyetlerde iletişim becerilerin kazandırılmasına daha fazla önem verilmesi gerekmektedir.

6. Öneriler

1. Öğretmenler öğrencilere sınıftaki etkinliklerle ilgili tartışma fırsatı oluşturabilir.
2. Öğretmenler öğrencilerin başarısını yorumlarken dikkatli olabilir.
3. Öğretmenler sınıf içi iletişimde mesajların içeriğine duygu ve değerlerini katarak iletebilir.
4. Öğretmenler öğrencilerinin özel günlerini (doğum günü, hastalık) paylaşmaya özen gösterebilir.
5. Öğretmenler öğrencilere karşı etnik kökenlerinden kaynaklı tutum ve davranışlarında dikkatli ve özenli olabilir.
7. Öğretmenler ders esnasında öğrenci davranışlarıyla ilgili eleştiri ve uyarılarda bulunurken kırıncı konuşma ve hareketlerden kaçınabilmelidir.
8. Öğretmenler başarısızlık gösteren öğrencileri kendi haline bırakmamalı, ders dışında da ilgilenmeli ve başarısızlık sebeplerini irdeleyebilmelidir.

KAYNAKÇA

- ALKAN, V.; ÖK, M. (2000), “İlköğretim Öğretmen-Öğrenci Etkileşimine Sınıf Yönetimi Kurallarının Etkisi”, *Milli Eğitim: Eğitim-Sanat-Kültür Dergisi*, sayı:3:145.
- ARSLANYAŞ, Y. (1998), *Sınıf Yönetiminde Öğretmen İletişim Becerilerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- BAŞARI, A. (2007), *Sınıf İçi İletişim Aksaklıklarına Yönelik Öğretmen-Öğrenci Görüşleri*, Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- BAŞER, Ş., G. (2003), *İlköğretim Okullarında Öğretmenlerin Belirli Beden Dili Davranışlarının 5. ve 8. Sınıf Öğrencileri Üzerindeki Etkileri*,

- Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BAYKUL, Y. (1999), İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme, Öğretmen El Kitabı. M.E.B Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı, Modül 6, Ankara.
- BOLAT, S. (1990), Yüksek Öğretimde Öğretim Elemanı Öğrenci İletişimi, Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DEMİROĞLU, A. (2001), İlköğretim I. Kademe Sınıf Düzeninin Sağlanmasında Öğretmen Özelliklerinin Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, İstanbul.
- DÖKMEN, Ü. (1998), Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati, Baskı. No:33, Sistem Yayıncılık, Yay. No:021, İstanbul. 363.
- DÖKMEN, Ü. (2005), İletişim Çatışmaları ve Empati, Baskı. No:34,, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- ERDOĞAN, S., (2001), Sınıf Yönetiminde Öğrenci Kontrolü Açısından Olumlu Öğretmen-Öğrenci İlişkileri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- GÖKÇE, E. (2002), “İlköğretim Öğrencilerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Etkililiği”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt no:35(1-2):111-118.
- KARASAR, N. (1999), Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayınları, Ankara.
- MURSAL, E. (2005), İlköğretim I. Kademe 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf İçerisinde İstenmeyen Davranışlar Göstermesine Neden Olan Öğretmen Davranışlarına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- SAYIN, N. (2001), Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışların Nedenlerine İlişkin Görüşleri İle İstenmeyen Davranışları Önleme Yöntemleri, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- ŞİMŞEK, A. (2000), Eğitimde İletişim, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın no:1251, Eskişehir.
- ŞİMŞEK, Y.; Altınkurt, Y. (2009), “Endüstri Meslek Liselerinde Görev Yapan Öğretmenlerin Okul Müdürlerinin İletişim Becerilerine İlişkin Görüşleri”, Akademik Bakış, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat-Kırgızistan. Sayı 17: 1-16.
- TAYMAZ, H. (2000), Okul yönetimi, (5.Baskı). Ankara: PEGEM A Yayıncılık.
- TERTEMİZ, N. (2004), Sınıf Yönetimi ve Disiplin, (Edit.:Leyla Küçükahmet) Sınıf Yönetimi. Nobel Yayın Dağıtım, 6. Baskı, Ankara.

- YILDIRIM, L. (1994), İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları ile Öğrencilerin Demokratik Davranışları Arasındaki İlişkilerin Saptanması, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- YILMAZ, İ.; YONCALIK, O.; ÇİMEN, Z. (2010), “İletişim Becerisi İle Öğretimde Yeterlik Arasındaki İlişkinin Öğrenci Algılarına Göre Değerlendirilmesi”, (Beden Eğitimi ve Spor Alanı), SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, VIII (4): 143-150.
- YİĞİTER, K.; ENGİN, A. O.; YAĞIZ, O. (2007), “Öğrenme Sürecinde Bireyler Arası İletişim ve Etkileşim”, KKEFD/JOKKEF, Sayı:15: 123-157.